

Nr 28

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående ändring av gällande bestämmelser rörande skyddskoppympning.

Andra lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 7 i första kammaren av herrar *Huss* och *Edström* samt nr 6 i andra kammaren av herr *von Friesen m. fl.*

I motionerna, vilka är likalydande, har hemställts, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t framhålla såsom sin uppfattning att bestämmelserna om skyddskoppympning bör omarbetas, bl. a. i syfte att ersätta den f. n. obligatoriska ympningen av barn med en frivillig sådan, samt anhålla att Kungl. Maj:t måtte framlägga förslag till riksdagen i detta syfte».

Beträffande de skäl motionärerna åberopat till stöd för sitt yrkande får utskottet hänvisa till motionen I: 7.

Till utskottet har från Förbundet Allnordisk folkhälsa inkommit en den 11 mars 1957 dagtecknad skrivelse med därvid fogade handlingar.

Huvuddragen av gällande bestämmelser

Gällande lag om skyddskoppympning av den 2 juni 1916, vilken lag vid flera tillfällen undergått ändringar, förpliktar (1 §) envar att till förekommande av smittkoppsjukdom och sådan sjukdoms spridning undergå ympning med skyddskoppor. Barn skall undergå sådan ympning senast under det kalenderår då det fyller sex (i vissa fall sju) år (2 §). Vissa undantag kan dock medges av medicinska skäl eller därest den för ympningspliktens fullgörande ansvarige säger sig befara att ympningen skall för barnet medföra en icke blott tillfällig ohälsa och det måste antagas att sådan farhåga har sin grund i personlig erfarenhet om något fall av dylik ohälsa, som han haft skälig anledning anse ha inträffat i samband med ympning av barn (den s. k. samvetsklausulen, 5 § 3 mom.). Vidare gäller ympningsplikt för bland andra så gott som hela den manliga befolkningen i värnpliktsåldern. Av den vuxna kvinnliga befolkningen kommer till följd av lagens bestämmelser regelmässigt bland andra alla sjuksköterskor, barnmorskor och kvinnliga läkare att vara skyddskoppympade kort tid innan

Bihang till riksdagens protokoll 1957. 9 saml. 2 and. Nr 28

de börjar sin första tjänstgöring inom respektive yrken. Krav på nyligen fullgjord ympningsplikt gäller även för vissa andra personalgrupper. Vid inträffad eller hotande smittkoppepidemi må slutligen ympningsplikt påbjudas i den omfattning som finnes erforderlig. Konungen äger förordna om ett temporärt uppskov med fullgörandet av ympningsplikten för barn och vissa andra personalkategorier då det prövas nödvändigt ur hälsovårdssynpunkt vid inträffad eller hotande epidemi av annan sjukdom än smittkoppor. Ympningen skall i stad, köping eller municipalsamhälle med egen tjänsteläkare anordnas av hälsovårdsnämnden vid organ för förebyggande mödra- och barnavård eller på annat lämpligt sätt. Å den egentliga landsbygden skall ympning i den omfattning, som befinnes möjlig, företagas vid organ för förebyggande mödra- och barnavård eller å ympnings- och besiktningmöten, som i regel skall hållas vartannat år. Kontrollen med avseende å ympningspliktens fullgörande, såvitt angår barn, är förlagd till inträdet i skolorna. I allmän eller enskild skola eller läro- eller uppfostringsanstalt — dock ej i folkskola och vissa specialskolor — må ej till undervisning eller vård mottagas lärjunge som icke undergått skyddskoppypmpning eller därifrån undantagits. Vid kontrollens utövande biträder pastorsämbetena och folkskolestyrelserna (skolråden). Den enda påföljd som kan inträda vid underlåten barnympningsplikt är utdömmande av viten, som dock, efter en år 1934 genomförd lagändring, vid bristande tillgång till deras gäldande ej må förvandlas.

Tidigare förslag till ändrad vaccinationslagstiftning

Frågorna huruvida vaccinationen skall vara obligatorisk eller frivillig samt, därest vaccinationstvång skulle förekomma, vilka undantag från tvånget som borde medges, har sedan lång tid tillbaka varit föremål för starka meningsbrytningar, bland annat inom riksdagen. Sistnämnda fråga utreddes efter hemställan av 1930 års riksdag av inom socialdepartementet tillkallade *sakkunniga*, som år 1932 avgav ett betänkande i ämnet (SOU 1932:37). De däri förordade ändringarna innebar, bland annat, att ympning av barn skulle äga rum senast under det kalenderår, då barnet fyllde två år, varjämte vissa lättnader medgavs beträffande barns undantagande från ympning av medicinska skäl; att den s. k. samvetsklausulen skulle utbytas mot ett stadgande, enligt vilket, om barn varit under tre år på medicinska indikationer undantaget från ympning, medicinalstyrelsen ägde för framtiden undantaga barnet därifrån samt medicinalstyrelsen även eljest ägde medge sådant undantagande, därest särskilda omständigheter gäve anledning därtill; samt att förbudet mot icke vaccinerade barns inträde i vissa skolor och uppfostringsanstalter skulle upphävas. — Vid remissbe-

handling av 1932 års betänkande uttalades bland annat önskemål om en fullständig utredning av frågan om vilka följder en starkt utvidgad samvetsklausul, eventuellt full valfrihet beträffande barnympningen, kunde väntas medföra samt huruvida den obligatoriska barnvaccinationen kunde ersättas med andra åtgärder, främst isolering och en på vederhäftig upplysning om vaccinationens fördelar och risker grundad frivillig vaccinering. Med anledning härav tillsattes år 1934 en ny kommitté, *vaccinationsutredningen*, vars majoritet (tre personer, av vilka en var läkare) i betänkande (SOU 1937: 28) avgav ett förslag till lag om skyddskoppypmpning som i huvudsak innehöll följande avvikelser från 1916 års lag:

Barnvaccinationen skulle vara frivillig. Den borde emellertid på allt sätt underlättas och uppmuntras. Sålunda gavs i lagförslaget anvisningen, att barn till förekommande av smittkoppsjukdom och dess spridning borde ympas med smittkoppsvaccin, helst innan det fyllt två år, varjämte hälsovårdsnämnder och tjänsteläkare ålades verka för ympningens genomförande i största möjliga utsträckning. Vidare skulle vaccinering verkställas å icke vaccinerade skolbarn, om inte den, som hade vårdnaden om barnet, meddelade förbud däremot.

Övrig i gällande lag föreskriven tvångsvaccination skulle bibehållas i huvudsak oförändrad. Dock skulle — oberoende av inträffad eller hotande smittkoppepidemi — ympningsskyldighet föreligga även för den, som kunde antagas ha kommit i beröring med viss koppsmittad, och för den, som kommit eller av särskild anledning kunde väntas komma i beröring med någon, som enligt vad sålunda stadgats vore ympningspliktig.

Ersättning skulle utgå i vissa fall för sjukdom eller skada som uppkommit till följd av ympningen.

Den i gällande vaccinationslag föreskrivna kontrollen från skolmyndighets sida över barnympningspliktens fullgörande ersattes med en bestämmelse om att hälsovårdsnämnden skulle tillstålla den som hade vårdnaden om barn, vilket under nästföregående kalenderår fyllt två år men icke undergått verksam ympning, uppmaning att låta ympa barnet jämte uppgift om tid och plats för ympning.

Vaccinationsutredningens minoritet, bestående av två läkare, avgav ett förslag, vars huvudpunkter var följande:

Den obligatoriska barnympningen skulle bibehållas i princip ehuru den skulle tillbakaflyttas till senast det kalenderår, då barnet fyllde två år. Den s. k. samvetsklausulen var utformad på så sätt, att, därest någon som vore ansvarig för barns befordran till ympning, i ansökan till medicinalstyrelsen om barnets fritagande från sådan sade sig hysa farhågor för att ympningen skulle för barnet medföra ohälsa, som ej blott vore tillfällig, medicinalstyrelsen skulle införskaffa utredning i ärendet, samt, om skäl föreläge för antagandet att ympningen kunde medföra ej blott tillfällig ohälsa, fritaga barnet från ympning.

Kontrollen över barnympningen föresloges skärpt dels såtillvida, att skolmyndigheterna avkopplades från denna uppgift, vilken i stället lämnades åt hälsovårdsnämnderna, dels ock på så sätt, att kontrollen förlades till två tidpunkter i barnets liv, nämligen dels till kalenderåret efter det, då

barnet fyllt två år, och dels till barnets inträde i skolåldern. Hälsovårdsnämnderna skulle äga rätt att göra sig hörsammade genom föreläggande av viten, vilka skulle kunna förvandlas vid bristande tillgång till deras gäldande.

Ersättning för sjukdom eller skada till följd av ympning skulle utgå i enlighet med vad majoriteten föreslagit.

I *proposition nr 182 år 1939* framlade Kungl. Maj:t för riksdagen ett förslag till förordning om skyddskoppympning, vilket nära anslöt sig till det av vaccinationsutredningens majoritet framlagda förslaget. Propositionen tillstyrktes av *andra lagutskottet i utlåtande nr 35 år 1939* men föll i riksdagen till följd av kamrarnas olika beslut.

Förslag av medicinalstyrelsen

Medicinalstyrelsen har efter verkställd utredning angående revision av lagstiftningen om skyddskoppympning utarbetat förslag till ny lag om ympning mot smittkoppor och till kungörelse med tillämpningsföreskrifter till nämnda lag. Författningsförslagen jämte utredning har den 16 mars 1957 av styrelsen överlämnats till Kungl. Maj:t. Medicinalstyrelsen har härvid uttalat, att styrelsen, som funne det angeläget att tvånget på förevarande område ej bibehölles längre än som kunde anses erforderligt för att upprätthålla ett tillfredsställande allmänt skydd mot smittkoppor, efter överväganden som närmare redovisats i utredningen, dock ännu icke funnit tiden vara mogen för övergång till en frivillig ympning. Styrelsen har vidare framhållit, att styrelsen härvid bl. a. tagit i betraktande det labila utrikespolitiska läget och Världshälsovårdsorganisationens vädjan att uppehålla ett högt ympskydd mot smittkoppor under den intensiva världsomspännande kampanj som för närvarande pågår med målsättning sjukdomens utrotande. Det vore enligt styrelsens mening angeläget att Sverige solidariskt deltog i sistnämnda strävande. Vid sitt ställningstagande hade styrelsen emellertid förutsatt att nu gällande möjligheter till vaccinationsbefrielse av andra än medicinska skäl väsentligt utökades. Styrelsen hade jämväl funnit att vaccinationslagstiftningen även i åtskilliga andra avseenden vore i behov av revidering.

Rörande det närmare innehållet i det framlagda förslaget må här endast nämnas, att den tidpunkt, före vilken ympning regelmässigt skall ha skett, föreslagits skola bestämmas till utgången av det kalenderår, under vilket barnet fyllt två år, samt att den nuvarande s. k. samvetsklausulen förordats bli ersatt av en bestämmelse av innebörd att möjlighet till dispens skall stå öppen för de föräldrar eller målsmän, som hyser en allvarlig övertygelse om att ympningen för barnet skulle medföra ohälsa, som ej blott är tillfällig, eller avsevärd risk för sådan ohälsa.

Medicinalstyrelsens förslag remissbehandlas för närvarande.

Utskottet

Medicinalstyrelsen har med skrivelse den 16 mars 1957 till Kungl. Maj:t överlämnat en av styrelsen verkställd utredning angående revision av lagstiftningen om skyddskoppypning samt förslag till ny lag om ympning mot smittkoppor och till kungörelse med tillämpningsföreskrifter till nämnda lag. Förslaget remissbehandlas för närvarande.

Utskottet finner i likhet med vad medicinalstyrelsen anfört i den ovan berörda skrivelsen att det är angeläget att tvånget på förevarande område icke bibehålles längre än som kan anses erforderligt för att upprätthålla ett tillfredsställande allmänt skydd mot smittkoppor. Med hänsyn till det läge, vari frågan f. n. befinner sig, torde riksdagen inom en snar framtid få anledning att taga ställning till ifrågavarande lagstiftning. I betraktande härav kan det icke vara lämpligt att riksdagen nu tager ståndpunkt till det i förevarande motioner framförda förslaget om övergång till frivillig ympning. Motionerna torde därför icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motioner, I:7 och II:6, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 25 april 1957

På andra lagutskottets vägnar:

EDVIN JACOBSSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herr Axel E. Svensson, fru Carlqvist, fru Svensson*, herrar Huss, Grönkvist, fru Hamrin-Thorell och herr Lars Larsson;

från andra kammaren: herrar Jacobsson i Tobo, Nilsson i Göteborg, Odhe, Carlsson i Bakeröd, fröken Höjer, fröken Sandell, fröken Wetterström* och fru Svensson.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.